
KÉRDÉSEK ÉS VÁLASZOK

ABSZURDUMOK ABSZURDUMA (III.)

Háborús napló

UTASI CSABA

Június 1.

Nyugodt éjszaka után biztató hírek. Talán mégis lesz politikai megoldás. Annak ellenére, hogy a vadkan aligha fogadja el a Kosovóba telepítendő békeerők Nyugattól megkövetelt összetételét. Neki csak az felelne meg, ha a tartományban orosz, fehérorosz, kínai, bangladesi és csádi egységek állomásoznának, hogy az etnikai tisztogatás definitívvé váljon, s ugyanakkor véres trónusa is megmaradjon. Isten mentsen bennünket attól, hogy tíz éve folyó politikáját tovább is gyakorolhassa. Talán mégis fölébrednek rossz álmukból a tömegek, talán mégis a felelősség jegyében alakulhat ki az új helyzet.

A mai *Blic*-ben olvasom Koštunica nyilatkozatát. Tömény nacionalizmus hatja át. Számomra érthetetlen, hogy az emberi dimenzióról miként kerülhet át a súly a nemzetire. Mindenekelőtt embernek kell lennünk, s csak aztán ennek vagy annak a nemzetnek a tagja.

Crna Gorában a katonaság tegnap összecsapott a rendőrséggel. Mégis rászánná magát a vadkan a leszámolásra?

Enyhül a cigarettahiány. Feláron most már naponta hozzá lehet jutni a dohányhoz. Ha megkapom a januári fizetésemet, a piacon veszek egy kiló nyerskávét. Mőfdelett hiányzik már a presszó.

T. meghozta a januári fizetést.

Délután nagy borulat, kiadós zápor. Soha jobbkor. Most pihennek a „lódarazsak”.

Tizennyolc óra óta újra nincs áram.

Húsz óra négy: riadó.

Június 2.

Már hetven napja zuhognak ránk a bombák, miközben ártatlan emberek sokasága pusztul el ostobán. Novi Pazar központjában egy eltévedt lövedék lakóházat talált el, több mint tíz halott. Surdulicában az öregek szétlőtt otthonában és a tüdőgondozóban csaknem húsz halott.

Ma érkezik Martti Ahtisaari és Csernomirgyn a kész béketeranggal. Ahtisaari úgy nyilatkozott, hogy nem tárgyalni jön, hanem bemutatni a tervet Miloševićnek és az ország népének. Nyugaton egyértelműen leszögezték, hogy a jelen pillanat nem a trükköké, hanem a döntésé. A vadkan azonban, harcias tábornokoktól körülvéve, alighanem mégis alkudozni próbál, sőt feltételeket szabni, noha jól tudja, hogy ez csakis a helyzet további romlásához vezethet. Ha következetes lesz önmagához, folytatni fogja népe brutális feláldozásának politikáját. Valahogy úgy érzem, a hatalmas kelés még nem ért meg arra, hogy gyógyulást hozzon kifakadjon.

Az éjszaka csendes volt. Rumát, a Venacot, Pancsovát támadták erre felénk.

A tanszékről jövet mintha szirénázást hallottam volna távolról. Nálunk nincs áram. Épp sörért indultam, amikor a folyosón hangrobbanás rázta meg egy lakás ajtaját.

Ahtisaariék ma nem jönnek.

Most, tizenöt órakor jelentette a rádió, hogy mégis. Ugyan mi lesz?

Tizenhat óra: riadó. Két távolabbi detonáció. Tizenhat negyvennégy: vége.

A megtáltosodott Csurka határrevíziós javaslatot tett. Valahol a nagycsatornánál húzná meg a határt, Bánátból pedig a Kikinda környéki részeket csatolná vissza. K. J. határozottan elutasította a gondolatot, arra kérve nevezettet, hogy hagyjon már békén bennünket. Csakugyan végső ideje volna már Csurkát megállítani! Hagyja a fenébe „nemzetmentő” és országgyarapító provokációit!

Június 3.

Csendes éjszaka, csak lenn bombáztak, a folytonosság kedvéért.

Mára a vadkan egyik fő maffiózó társa, Dragan Tomić összehívta a szerb parlament ülését. Lehet, hogy a vadkan a szkupstina mögé bújva próbálja lenyelni és lenyeletni a békát. Vagy újabb nemet vár hívséges lakójaitól? Talán mégsem, hisz az végtelenbe nyúló bombázást eredményezne. Ha viszont elfogadja az Ahtisaariék által prezentált feltételeket, akkor a béketeremtő tartuffe-i szerepét csak rövid ideig játszhatja, hisz a hadiállapot megszűnte után felelősségre vonása elkerülhetlenné válik. A diktatúra eresztékei, akárhogy vesszük is, recsegnek-ropognak. Szabad-e reménykednünk, lehet-e bizakodnunk ebben a grandiózus balkáni kocsmában?

Különös élmény: mintha mindentől függetlenül a béke lehetősége, közelsége mutatná magát. A boltokban, a trafikokban helyreállt a rend, s az emberek viselkedése is jelzi, hogy most már valami más következik.

Nyolc óra harmincöt: riadó. S még reménykedjen az ember! Kilenc tizenegy: vége.

Délelőtt éppen csak kiléptem a Spens túlsó felén, felugattak a szirénák. Mire a fakultás elé értem, már a repülőzúgás is hallható volt. Az épületben nem volt áram. Csak Cs. M.-mel, később B. E.-vel találkoztam. A gépek vonulását az irodámban is tisztán hallottam. Elmenőben B.-vel futottam össze az utcán. Latolgattuk, miben is reménykedhetünk. Nem vetett föl bennünket a jókedv.

Most, fél egy felé, hogy hazaértem, még mindig tart a riadó.

Felzúgott az örültek kórusa: – Győztünk! – Illetve: – Holnap végképp győzni fogunk! – Közben se villany, se víz, se alapvető életfeltételek.

A nyomor ellenére örülök annak, hogy ragasztós cigarettapapírhoz jutottam. Igaz ugyan, hogy a múltkorjában vásárolt jó dohány penészedni kezdett, alighanem túllocsoltam, de ilyen papírral pödörni jó.

Épp most, délután fél három felé hallom a Deutsche Welle hullámhosszán, hogy a szerb parlament elfogadta a béketervet. Ugyanaz a parlament, amely márciusban *nyálfröcskölőn pöffeszkedett*. Ezért kellett bombáztatni az országot? Miféle körmönfont számítás húzódik meg a dolog mögött? Egyelőre nem értem.

Két erős detonáció. Egy gépet láttam is a szikrázó égen. Járórözne, körözne, megmutatják, hogy változatlanul itt vannak. Várom már nagyon, hogy a belgrádi rádió milyen csomagolásban tálalja a parlamenti döntés hírét.

Tizennégy óra negyvenhat: vége a riadónak.

Már csaknem öt órája nincs áramunk, nemrég a víz is elment. Ez már a végső győzelem?

„Odbranili smo slobodu, dostojanstvo i čast naroda” – harsogja patetikusan a rádió, miközben a rendszer keményebb feltételeket kénytelen elfogadni, mint kellett volna márciusban. Arról nem is szólva, hogy nyugati becslések szerint a halottak és sebesültek száma a katonaságnál eléri a tízezret.

Cs. hívott Zs.-éktől.

Június 4.

Este újra szirénázás nélkül térhettünk pihenőre. Csak lenn, Dél-Szerbiában és Kosovóban bombáztak, a rend kedvéért.

Tulajdonképpen örülni kéne most nagyon, hogy talán a rezsim vereségének lehetünk tanúi. De nincs bennem eufória, inkább mély csömör, s továbbra is úgy látom, hogy a fasiszta–kommunista maffia tényleges csődjétől még igen

messze vagyunk. A kisstílu hazugok, csalók, papagájok és tolvajok országlo klánja, ameddig teheti, brutálisan mellözni fogja a tényleges érdekeket. A rendszer, természetéből következik ez, önszántából visszavonulni nem fog soha.

Egyre többfelől hallok a merőben irracionális föltevést, P. is hangoztatta már néhányszor, hogy a vadkan valójában Amerika embere, eladta az országot, szándékosan bombáztatta, csakhogy később parádésan mindent újra föl lehessen építeni. A bizarr teóriában ott a bökkenő, hogy a vadkan mindennél jobban imádja a maga hatalmát, s épp ezért erre a manőverre sohasem vállalkozott volna. Újjáépítésre csakis a távozása után kerülhet sor. Márpedig ez a kis diktátor mindenre inkább hajlandó, mint hogy a hatalomról lemondjon. Életeleme az emberekkel való manipulálás!

Az éjjel megint nem volt áram. Most nyolcat ütött az óra, de még mindig nem jött meg. Csodálatos ez a végső győzelem! Háromezer márkás Chanel-kosztümjeiben vajon miként feszeng mostanában Gorica Gajević?

Kilenc óra három: riadó. Távoli, tompa buffanások. Tíz óra tizenhárom: vége a riadónak.

Áram még mindig nincs. A víz is elment. A rádió híre szerint Mandelos, Vrdnik és a Crveni čot környékét bombázták.

A jövő hét elején elkészítjük és leadjuk Cs. munkahelyi pályázatát.

Tizenöt óra egy: riadó. Tizenhat huszonhét: vége.

Tizennyolc óra ötvenöt: riadó. Húsz harminc: vége.

Este fél tízkor megint elment az éppen csak megjött áram.

Június 5.

Nyolc óra harminc: riadó. Most indulok bevásárolni. Kilenc óra huszonhét: vége. Közben Cs. hívott bennünket a völklingseni vasútállomásra.

A helyzet lassú rendeződésének jeleként már két helyen láttam szemes kávé. A láz lassanként alábbhagy, de az eljövendő hetektől változatlanul szorongok.

Šešelják a nagy műfelháborodás után mégis maradnak a kormányban. Máris erősödni látszik a rendszer, márpedig így nem lehet újraindítani semmit.

Tizenkilenc óra harminc: elment az áram.

Most azon töpregek, hogy ha a napokban netán csakugyan vége szakad a bombázásnak, megszünteti-e a rezsim a hadiállapotot. Attól tartok, hosszasan ki fog várni, hogy a belső tenzió ne törhessen magának utat.

A Blacéban tárgyaló jugoszláv tábornokok szünetet kértek, mert néhány kérdés, részlet ügyében konzultálni szeretnék Belgrádot. Ha húzni akarják az időt, a bombázás folytatódik. Ha szántsándékkal szarakodnak, a béketervezés kútba esik.

Šešelj állítólag mégis kivonul a kormányból.

Június 6.

Csillagos, csöndes éjjel.

Cs. pályázata borzolja az idegeimet. Annak idején nem tisztázódott a kari szerveknél, hogy fizetnie kell-e a magisztrálásért és mennyit. A hivatal most elkezdett vacakolni. Pedig milyen jó lenne, ha a félelmetes körülmények közé visszatérve, legalább fél munkaidővel dolgozhatna a tanítóképző karon.

A *Vasárnapi újság* elég részletesen megemlékezett a trianoni békeszerződésről. Előtérben az érzelmi mozzanatok álltak, melyeket kétségbe vonni nemigen lehet. Hiszen Trianon fáj, csakugyan, ám ugyanakkor az ilyen műsorokban sohasem érvényesül a másik, a harmadik, a tizedik nézőpont, amely ellensúlya lehetne az ún. magyar fájdalomnak. Trianont, igaz, nem előzte meg népszavazás, nem kétséges azonban, hogy a történelmi Magyarország akkor már tarthatatlan volt. Részben épp azért, mert a magyar politika eljátszotta magát. Hiába hőzöng hát napjainkban Csurka István, *albán és szerb vér árán* nem lehet visszacsatolni az egykori déli részeket. Nekünk, úgy látszik, itt kell pusztulnunk, lassan, biztosan, és mazochizmus nélkül vállalni a lassú eltűnést. Egyetemes relációkban szemlélődve ez nem is oly nehéz.

A szerb tábornokok tervszerűen lassítják a tárgyalásokat Macedóniában. Úgy hírlik, ha ma este sem írják alá a megegyezést, a NATO megszakítja a tárgyalásokat.

Az időhúzás eredménye: egy óra háromkor – riadó!

Június 7.

Csöndes éjjel.

A szerb katonai küldöttség megtorpedózta a békeszerződés szövegét. A londoni rádió értesülése szerint a katonaság képviselői nem hajlandók szavatozni a menekültek visszatérését, és nem hajlandók a tartományból kivonni minden erőt. Tárgyalni azonban hajlandók: *rogvásig*. Hamisítatlan vadkan! Mégis invázióig megy a dolog?

P. ügyeletre ment. Délelőtt talán mégsem lesz zuhé. Cs. hívott, aggódn.

Ijesztő mendemondák kapnak lábra. P. egy kollégája bizalmasan elmondta, hogy Verbászra teherautókon szállítják a hűtött katonahullákat, melyeket jobb időnkig a kórházban tárolnak. Verbászson állítólag már megjelentek a fosztogatók is. Higgym-e? Mindenesetre lehet, hogy ezt az óriási morális fertőt csakugyan nem lehet megúszni szárazon.

A napokban Tudman nagy beszédét hallgattam a zágrábi rádióban. A horvát ifjúsághoz szólt, patetikus „horvát” szölamokat lobogtatva. Borsózott a hátam. Annyira beteg ez a Balkán, hogy a kiutat még csak sejteni sem lehet.

Tizenhat óra tíz: riadó. Tizennyolc negyvenöt: vége.

Huszonhárom óra harmincegy: riadó.

Eddig két hullámban támadták a Naftagast. Nagy tűz vöröszik ide a robbanások után.

Éjfél van. Újra hallom a gépek vonulását.

Nulla óra tizenhárom: a támadás harmadik hulláma iszonyatos erejű. Szőnyegbombázásra emlékeztet. A legerősebb, amely a Naftagast eddig érte.

Június 8.

Nyolc órakor elment az áram.

Cs. aggódón hívott bennünket.

Úgy gondolom, az éjszakai bombázás csak amolyan ráadás volt, melyet mégis a béke fog követni. Nem tudhatni róla, hogy „szurokszagú, hajófelkészítés-szagú” lesz-e, vagy „ambroszia illatú”, mely utóbbinak Arisztophanész emlékezetes figurája oly nagyon örült volna. Mindenesetre a szurokszag sokkal valószínűbb.

A hírekből ítélve a tegnapi bombázás csakugyan „búcsúbombázás” volt.

Huszonkét óra hét: riadó.

Június 9.

Biztató jelek, ám a szerb generálisok, a vadkan utasítására, tovább játsszák kis játékaikat. Értem én, hogy nem akarnak visszavonulni a határokról. Hiszen ha maradhatnának, az érvényes jugoszláv dokumentumoktól kegyetlenül megfosztott menekülteket nem kellene visszaengedniük. Még mindig az etnikai tisztogatás szellemét akarják tehát fenntartani, de remélem, tervük nem fog sikerülni. Elég a fasiszta szeméthegeykből.

Ugyanakkor azonban a kosovói szerbek sorsa miatt is szorongok. Okádék lenne, ha a KFH bosszút állhatna. Bosszút azokon is, kik a vadkan lába nyomát sohasem csókolták.

A kínaiak vastagon szarnak az ENSZ-ben, és jól teszik. Követségük bombázása alapot ad arra, hogy a szerb hatalom gaztetteitől eltekintsenek. Érdekek – mindenütt, mindenkor perfid érdekek. Változatlanul érvényes a szentencia, hogy a politika kurva. Az igazán leverő azonban az, hogy ennek a kurvaságnak az erő és hatalom képviselői a megtörténtek ellenére ma is áldozni kívánnak. Hogy mennyire betégek, maguk a politikusok persze nem tudják megtélni.

Amikor tavaly szeptemberben Erzsitől búcsúztam kéretlenül, a szörnység megsejtése vitt a teljes reménytelenségig. Képzetetet felülmúlón minden bekövetkezett. Nagy kérdés azonban, hogy a sovén gyűlölet mocskától meg tudnak-e tisztulni itt a lelkek a katalizma után.

A napokban ismét Vörösmartról álmodtam. Nem tudom megfejtteni, mikor és miért jönnek ezek az álmok, melyek ébredés után levetséggel töltenek el. Ami valamikor páratlanul szép volt, most mindig karkai dimenziókban mutatja magát álmaimban.

Június 10.

Tegnap este tíz előtt mégis aláírták a kumanovói „papír”-t. Nem sokkal később üvöltöni, nyeríteni kezdtek a kamaszok az utcán, lövések, géppisztoly-sorozatok dördültek, fölzászlózott autók száguldoztak le-föl nagy túlköléssel, a légvédelem pedig hosszú sorozatokat küldött az ég felé. Végül kigyulladtak az utcai lámpák is, amit nem egészen értek, hisz az elmúlt napokban egymást érték a kikapcsolások.

Nem tudom, a tömeg mekkora hányada ünnepelte a „győzelmet”, s mekkora a pusztta tény, hogy vége a bombázásnak. Az azonban biztosnak látszik, hogy a légvédelmiek a megpróbáltatások, a hiábavalóság végét ünnepelelék utolsó „tűzijátékuk”-kal.

A belgrádi rádió persze nagy nyomatékkal a vadkan „békepolitika”-jának győzelmét húzza alá, nyomatékosítja. Az agymosásnak folytatódnia kell a kapituláció pillanataiban is. A riportok alanya, az „istenadta nép” győzelemitassan harsog, a vadkant élte.

Süllyedünk tovább, de meddig?

K. K. meséli, hogy a magyar és a horvát tévé jelentette, a vadkant az elmúlt hetekben több ízben is meglegyintette a szél. K. látta is odafönn a tévében, furcsán lefittyedt szájjal. A súlyos depresszióba esett virágos asszony körül pedig, állítólag, orvosok buzgólkodnak naphosszat. Mindenesetre, ha akkora hatalom lett volna a kezemben, mint az övékben, és ha oly gyalázatosan visszaéltem volna vele, mint öök, egy pillanatig sem tudnék tovább élni.

Solana bejelentette a bombázás szüneteltetését.

Június 11.

Bár idegeimben még elevenen él a szirénaugatás emléke, lassan visszazökkenünk a békés mindennapokba. Az emberekben szemlátomást lohad az eufória. Mozdulataikat mintha tanácstalanság lassítaná máris. A páratlan feszültséget tétovaság váltotta fel.

Június 12.

Az oroszok – ragacos, embertelen, nagyszláv indíttatástól vezérelve, nyomorukra jellemző módon – ígéretük ellenére boszniai SFOR-katonákat vezényeltek a „testvéri” Kosovóba. A bizáncinál is bizantinikusabb orosz kormányzat egyfolytában hangsúlyozta tegnap, hogy a „Mama Oroszország” által kiküldött csapatok nem fognak *elsőként* bevonulni a tartományba. De mit ad Isten, éjfél után fél kettőkor a medve mégis becammogott Prištinába! Eget rengető ováció, sorozatlövések fogadták szerb részről, miközben Igor Ivanov a tájékoztatlant játszotta a Nyugat előtt. Senki se akarja tudni, hogy az előőrsnek ki adott parancsot a bevonulásra.

Tulajdonképpen még szimpatikus is lehetne, hogy a medve átveri a NATO-t, de mégsem az, mert a posztkommunista, erősen keleti orosz kormányzat csakis a maga hiúságát tartja szem előtt. Nem bánom, működjön csak együtt a vadkannal, hadd legyen még nagyobb a búz körülöttünk. Éljen a vadkan, életünk megmentője! Gyóztunk, vagy mi a rosseb!

Mennyire jellemző és fájdalmas, hogy az elmúlt hetekben az orosz vezetés soha, egyetlen szóval se tért ki az albánok golgotájára. A „vérség” alapján számukra a vadkan fontosabb minden gyalázatnál.

P. az utóbbi időben többször emlegette szemrehányón, hogy az évtized elején miért is nem költöztünk át Magyarországra. Váltig úgy érzem, nincs igaza. Mert ugyan mit is kezdhetnék Magyarországon? Nyilván bürokratikus folyosókon ácsorognék az állampolgárságra várva. De hisz itt is ez a sorsom! A rendszer hosszú hónapok óta nem adja meg az állampolgárságot, noha negyvennégy éve újvidéki lakos vagyok. A hontalanságnak, sajnos, ilyen vetülete is van.

Jelcin megjótssza a hülét. Besietett a Kremlbe, hogy tisztázza a jellegzetesen orosz (vagy inkább szovjet) szószegés körülményeit. Zajlik a színjáték ki tudja hanyadik fölvonása, az orosz előőrs azonban csak lecövekelt a priština-i repülőtéren.

Kiderült, hogy a bevonulásra maga Jelcin adott parancsot.

Június 13.

A hadiállapot feloldásáról szó sincs. A szétlőtt ország fölött már csak villámok cikáznak, szélesen guruló mennydörgés kíséretében, a hatalom azonban továbbra is a rendkívüliség mellett próbál kitarítani. A vadkan, úgy látszik, éppúgy maradni fog, mint maradt nyolc esztendeje Szaddám. Sovány, sőt girhes tehát a NATO győzelme, amelyről Madeleine Albright beszélt lelkesen a Macedóniában szorongó albán menekültek előtt.

Cs. hívott. Örülök a sikeres előadásának.

Tíz óra negyven: elment az áram.

Június 14.

Rothad a csönd.

Šešelj pöki a markát, hogy mégis kivonul a kormányból. Nem tudni, mi készül nacionalista álmai gőze alatt.

A vadkan a csak rá jellemző cinizmussal a beškai romos hídnál megnyitotta az ország újjáépítésének ragyogó korszakát. A túriai gazdag olajmező feltárásának esete ismétlődik tehát, mintha mi sem történt volna.

A kačaniki albán tömegsírok a borzalom hírhozói, miközben a bosszú elől templomokba, kaszárnyákba húzódik a menekülő szerb lakosság. Mit csinál most a NATO? A KFH még rengeteg borsot fog törni a világ orra alá.

Június 15.

A menekülő kosovói szerbek árulást kiáltanak, még mindig nem látva be, hogy a vadkan tíz álló esztendeje mást sem csinál, mint az árulás, az *ember* elárulásának politikáját folytatja. Balša Špadijer meg, a pesti nagykövet, miközben szóvá teszi a Csurka-féle revíziós terveket, továbbra is azt állítja, hogy a nemzetiségi viszonyok kiépítésében Jugoszlávia „fölülmúlja az európai mércéket”, és Kosovóban nem a „nemzetiségi jogok hiánya, hanem a szeparatizmus és a terrorizmus következtében került sor a nem kívánt eseményekre”. A blöd imamalom tehát jár tovább, a reménytelenség kapuját tartva nyitva előttünk. Pedig, lám, már-már annyi a jogunk, hogy Dunát lehetne rekeszteni vele.

Nem tagadom, örülök annak, hogy Magyarország, Románia és Bulgária egyelőre nem nyitja meg légtérét az orosz csapatszállító gépek előtt. A hiúságában sértett medve nagy étvágát csillapítani kell. Ha igaz, amit a francia rádió állít, hogy ti. a priština-i orosz előőrsbe jugoszláv félkatonai pofák szívárogtak be, még sivárabb a helyzet.

Nem igaz, hogy a vadkant meglegyintette a szél. Mennyi álhírt röppentenek fel ilyenkor a vágyak!

Tizenhárom óra: elment az áram.

A vadkan nagy beszédet mondott Aleksinacon, azzal fejezve be mondókáját, hogy *soha többé ne legyen háború*. Hihetetlen! A tömeg meg élteti.

A Kossuth rádióban hallom, hogy a szerb egyház lemondásra szólította föl a „győztes” főparancsnokot. Erről a belgrádi rádió természetesen mélyen hallgat.

Június 16.

Az éjjel újabb áramszünet.

A szerb elnök elrendelte, hogy Šešeljkének a kormányban kell maradniuk. A bohózat újabb megbeszélte jelenete ez.

Mivel a régi rövidnadrágom több helyen kilyukadt, P. meglepett egy újjal. Most már nincs ki a valagam, mint hangoztatta tréfásan A. Nyeríteni kell, hogy a fizetésem mintegy kétszázötven márka, de ennek a „svájci” összegnek még csak februári előlegét, tehát a felét kaptam meg. A vadkan bűneinek egyike voltaképpen az, hogy a tömegekkel el tudja hitetni, mindennek úgy kell lennie, ahogy van. Vadkan, vadkan, kicsi cocám, menj már a búsba!

A menekülő kosovói szerbek első hulláma elérte Vajdaságot. Rossz előérzetem van.

Június 17.

Borús, szomorú reggel. A pesti rádió Medárdot emlegeti.

A hadiállapot tovább tart. Éjszakánként, bár közvetlen veszély már nincs, menetrendszerűen fölriadok, s a hírekre figyelek. A SZER jól csinálja dolgát,

néha csakugyan érdekes, elevenbe vágó kommentárokat sugároz. A kilábalásnak azonban halvány jele sem mutatkozik.

Fél tizenkettő: nincs áram.

A tömegeket, régi igazság ez, ismételten el lehet kábítani. Ahol nincs lelki kultúra, minden lehetséges. Márpedig a tömegek itt tökéletesen meg vannak elégedve felsőbbrendűségi tudatukkal.

Azon tanakodunk újabban, hogy a telefonunkra alighanem ismét „ráült” valaki. Nem csodálnám, hisz a „menekült” kisvállalkozók visszaszivárogtak mára. A bombázás idején nemigen volt baj a vonalakkal, most meg minden bomlik.

Tizennégy óra: megjött az áram. Majd csak ebédelünk is.

Lassanként fény derül a kosovói tömeggyilkosságok méreteire. Eddig tizenkét tömegsírt fedeztek föl, illetve Prištinában a „kínok ház”-át, ahol a foglyokat jól bevált fasiszta és bolsevista eszközök igénybevételel vetették alá a tortúrának. Minek kéne itt jönni, hogy megtisztuljanak a lelkek?

A KFH embereket rabol, gyilkol, diplomákat gyűjt fel. A téboly határtalan, a győzelmet ünneplők tamtamja azonban nem csitul.

Június 18.

A belgrádi NIN ankétot szervezett. A válaszadók 66%-a nem hiszi, hogy a szerb erők gáztetteket követtek el Kosovóban, 46%-uk pedig mélyen meg van győződve arról, hogy legyőztük a NATO-t. Keicsókolom, szépséges szerb jövő.

Ma váratlanul megkaptam februári fizetésem második részét. Áldom a rezsim lelkét.

Június 19.

Benn jártam a Forumban, a Híd-díj átadásán. A liftnél F. elvtárs álldogált bottal, lekezelünk. A folyosón ráköszöntem H. R.-re. Olyasmit gagyogott, hogy reméli, felnöttem végre, s ha igen, jól van, csak meg ne öregedjek. Az ilyen emberekhez, kiknek „fölny”-ét az táplálja, hogy minden rendszerhez, ehhez a maihoz is, oda tudnak simulni, semmi közöm.

Bár a méltatások nem tévedtek az időszerűsítés csapdjába, elég gyorsan leléptem.

Június 20.

Mind ritkábban hallgatom a rádiót, melynek műsorai oldottabbak lettek mára. A csöndünk azonban vészterhes továbbra is.

Cs. ma újra hívott bennünket. A Herczeg-ügyben nem tud segíteni.

Június 21.

A fasiszta vajda változatlanul nyugati banditákról szaval.

Solana tegnap bejelentette, hogy a jugoszláv erők visszavonása után a bombázás definitíve véget ért, Momir Bulatović azonban, a bajszos szépfüű, mégsem szünteti meg a hadiállapotot.

Vuk Drašković erőlködik, már-már fenyegeti a hatalmat, de egyetlen szót sem ejt az albán tömegsírokról. A mitikus szférákban lebegő szerb lelkiség egyszerűen nem képes tudomásul venni, hogy *szerbek* is lehetnek gyalázatos intenciók végrehajtói.

Sz. J.-től hallok, hogy tegnap elhunyt Nagygellértné Kiss Júlia.

Június 22.

A pecsétgyűrés Marjanović Dél-Szerbiát járja, s szemrebbenés nélkül arról mesél, hogy önerőből újjáépítjük az országot. Egy minisztere pedig kijelentette, hogy amit a pravoszláv egyház színódusa követel (ti. hogy a vadkan mondjon le): *hülyeség*.

Június 23.

Holnap összeül a szövetségi parlament, hogy a hadiállapot megszüntetéséről döntsön. Úgy gondolom, meg fogják találni a módját, hogy fenntartsák a jelenlegi helyzetet. A maradéktalan visszavonástól félhetnek, mint az ördög a szenteltvíztől.

Június 24.

A parlament meghozta pozitív döntését. Szombattól vége a hadiállapotnak.

Június 25.

A Kossuth rádió híre szerint Magyarországra már áprilisban eljutott Jugoszlávia szárazföldi lerohanásának terve. Állítólag Orbán Viktor szívós ellenállása miatt mondtak le róla utóbb. Ha így van, ezt föltétlenül a javára kell írni.

Június 26.

Újvidék fölött újra repül, ez azonban csak szűnyogot irt. Valahányszor elkalimpál fölöttünk, visongva köszöntik a kölykök az utcán.

Egyre dögsgazúbb a béke, s nem látni, merre is lehetne indulni, miben lehetne reménykedni. A hold újra szépen gömbölyödik, füst és bombák nélkül, ám a levegő mégis nehéz.

Június 27.

Kosovóban tovább folyik a véres albán bosszú. Az istentelenség kisugárzását, úgy látszik, képtelenség eliminálni.

Június 28.

Olvasom a *Blicben*, hogy Miodrag Jovičić akadémikus szerint az albánok többsége „rákos szövet” Európa testén. Legszívesebben nyílt levelet írnék az úrnak, de nem érdemes. Ha képtelen fölfogni, hogy *mi itt a rákos egy évtizede immár*, nincs értelme a vitának. Még mindig arról volna szó, hogy ha nem akarsz rákos szövet lenni, egy az egyben alá kell rendelned magad a mennyeiség mítoszának? Vajon Jovičić úr tud-e az albánok ellen elkövetett iszonyatról? S ha tud, helyesnek tartja, mert a rákos sejteket irtani kell?

Döglletes a béke. Csak szorongva lehet gondolni mindarra, ami ezután következik.

Június 29.

A mai nap fontosnak ígérkezik. Čačakon vadkanellenes tüntetést szervez az ellenzék. Könnyen meglehet, hogy a hatalom kíméletlenül lecsap, de megtörténhet az is, hogy a fasiszta vajda próbál meg a zavarosban halászni. Az a nagy csönd, amely Šešelj táborát jellemzi napok óta, rosszat sejtet.

Június 30.

A čačaki tüntetés rendbontás nélkül zajlott le, de azért a rendőrség pimaszkodott, s valaki robbantott is egyet.

Vuk pimaszul becsmérli a Szövetség a változásokért akcióját. A jelek szerint még mindig alkura készül a minden ízében rohadt rendszerrel. Isten mentsen bennünket attól, hogy ez a patetikus köpönyegforgató számottevő hatalmi pozícióba kerüljön.

Július 1.

Belgrádban nyugdíjasok tüntettek.

Újvidéken a rendőrség elkapott néhány embert, N. G.-t el is verték. Čanak, Mile Isakov holnap estére nagygyűlést hívott össze, a rendőrség azonban, úgy látszik, könyörtelen lesz.

Július 2.

A szemérmetlen Šešelj hajlandó belépni a szövetségi kormányba.

Nincs erő a fordulathoz. A tömegek butítása hosszú éveken át tartott, s így a kijózanodás is hosszú, sőt „hosszabb” évekig fog tartani. Hogy nap nap után újabb tömegsírokat fedeznek föl Kosovóban? Hát aztán! Az a „rákos szövet”, az a szapora „nyúlnépség” nem is érdemelt mást!

Csurka István továbbra is országgyarapít. Áldom azt a pici kis lelkét.

Újvidéken inzultus nélkül zajlott le a tiltakozó gyűlés.

Július 3.

Ma már újra hallható URH-n az Újvidéki Rádió műsora. Lassan-lassan visszadöccenünk, de csak látszólag. A vadkan Crna Gorában bármikor konfliktust robbanthat ki.

Július 4.

A SZER-ben hallom, hogy a télen jókora bajok lesznek az áramellátással. Árammal fűteni egyáltalán nem lehet majd, és valószínű, hogy a kikapcsolások tizenkét órák lesznek. Ezt csak akkor kerülhetnének el, ha az emberek nemcsak a fűtésről, hanem a villanytűzhelyek használatáról is lemondanának.

Čanak és Isakov szépen beszélt a minapi gyűlésen. Čanak a *Magyar Szónak* is nyilatkozott, kijelentve, hogy ha a VMSZ nemzeti alapon kívánja létrehozni a területi autonómiát, sohasem fogja támogatni azt. – De hát az a K. mért nem szövetkezik a Čanakkal? – vetette föl P. – Mért nem, mért nem? Mert minden pártocska vezére jani akar lenni a maga portáján. A valós közösségi érdekeket következetesen alárendelik a janiságuknak. Váljék egészségükre! – válaszoltam.

Csurka hajmeresztő sztorit mondott el a *Vasárnapi újságban* arról, hogy Zentára Kosovóban szolgált, elvadult rendőrök érkeztek, s máris véresre vertek három magyar apát, mert a fiuk meglógott a katonai behívó elől. Ha igaz – mi nem hallottunk róla –, forrósodni fog itt minden, de Csurka úrnak, az „országgyarapító”-nak akkor sincs igaza. Nagymellényű kijelentései legfeljebb azt eredményezik, hogy a Demszky Gáborokkal, a magyar gyógyszersegregyekkel még elutasítóbban bántik majd a hatalom.

Nem kétséges, hogy a maffiának végül távoznia kell, de nagy áron. Ezt az árat kéne most „lefaragni” valahogy.

Kosovóban újabb tömegsírt fedeztek föl, tizenkét halottal. Heten közülük gyerekek. A legkisebb *négyéves*. Mindnyájukat tarkón lőtték. – „Te tetted ezt, király!” – kiáltanám, ha kiálthatnám.

Cs. hívott ismét. Megállapodtunk, veszünk egy kis gázpalackot, hogy a télen legalább egy-egy meleg levesre fussa a pokrócok alatt, miközben folyik a dicsőséges újjáépítés.

Annyira a *túloldalon* vagyunk minden emberségnek, hogy egyszerűen megáll az ész.

“ Július 5.

Már reggel kánikula.

Azon tőprengek, hogy négy-öt helyről is tartoznak szerzői tiszteletdíjjal. Onnan is, ahol a szponzorálás biztos volt, s kemény ígéretek kíséretében a zsírőszámlám számát is kérték. Valahol azonban mindennek nyoma vész. Dolgozz a dicsőségért! – nagyjából ez a tanulság. De hát nincs szükségem

semmiféle „dicsőség”-re, ha a munkámat semmibe veszik. Ezen a téren persze nem vagyok egyedül, mégis úgy gondolom, nincs rendjén a dolog. Ha legalább annyi tiszteletdíjat kapnék, hogy néhány sört, néhány kiló eltenni való gyümölcsöt vehetnék, máris elviselhetőbbé válna a pénztelenség.

Július 6.

Reggel korán betértem az Agroživba egy kis párizsiért. A szeletelőgépből, amint működni kezdett, jól megtermett csótány mászott elő. Nemrégiben hasonlót tapasztaltam a hentesnél is. Miközben a fél kiló húrra vártam, kövér csótány sétált végig a pulton. Nem tudok szabadulni a benyomástól, hogy ezek a ronda férgek az ország állapotát jelképezik.

A kosovói gaztetteket a moszkvai nagykövet, a vadkan fivére simán tagadja. Ó, dehogyis volt ott etnikai tisztogatás és deportáció! Undorodom, mert a vadkan az ellenzék megosztottsága és karrierizmusa folytán ismét meg fog kapaszkodni, s tovább növeli kiszolgáltatottságunkat. Szaddámi idők várnak ránk.

Márciusra még előleget se kaptunk. A rezsिम egyszerűen ukrainai nyomorba akarja dönteni az értelmiséget.

Čanak a napokban Bécsben járt, ahol fölajánlottak egy vashidat, melyet osztrák mérnökök irányításával ingyen föl lehetne szerelni a pétervárad-i híd helyén. A hatóságok azonban hallani se akarnak a dologról, még a vízumot is megtagadták az osztrák mérnököktől. Emögött nyilván zsarolási szándék húzódik meg. A hatalom olyan „aranzsmán”-t szeretne kicsikarni a Nyugattól, hogy építse föl mind a három hidat. Ha erre nem kerül sor, maradjon minden úgy, ahogy van, hisz a Duna-menti országok tetemes vesztesége napról napra nő.

Egyébként végül mégiscsak sok mindent újjá fognak itt építeni, mert a business csábítása és hívószava erősebb a morálénál. Végző soron a bombázás is business volt, melyet etikai fölháborodásba csomagolt a Nyugat. Mennyire pontos Hamvas Béla diagnózisa korunkról!

Július 7.

A vadkan lemondását követelő nagygyűléseket egyelőre csak szemléli a rendőrség. A rezsिम átmenetileg a fárasztás taktikájában bízik, miközben a szerb elnök július 7-e alkalmából fényes fogadást rendezett, s dísztáviratok röpködtek a drága fejések között.

Vajon mi lesz, ha csakugyan mindennapossá válnak a tüntetések? Polgárháborút szít a vadkan, majd lelép?

Július 8.

Prokupljében ma este tiltakozó gyűlést tart az ellenzék. A szocialisták ugyanakkor és ugyanott ellentüntetést szerveznek. Attól tartok, ezzel megkezdődik a kemény összecsapások időszaka. – A szocialisták végül meghátráltak.

Július 9.

Vuk Drašković tovább taktikázik. Emberei tegnap a belgrádi szkupstinában a demokraták azon indítványa ellen szavaztak, hogy a vadkan mondjon le.

A verseci emléknaphoz gondolva néhány Herczeg-könyvet vettem ki a könyvtárból. Az egyikből „ősrégi” karton hullott ki: „Alulírott elismerem, hogy a fenti művet az Újvidéki Városi Könyvtártól kölcsön vettem. III. 30. Rohlerné.” Feltehetőleg 1942 tavaszáról van szó, hisz a könyvnek, melyet 1941-ben adtak ki, Rohlerné volt az első olvasója. Az efféle leletek, mi tagadás, némi nosztalgiaát ébresztenek bennem. Talán mert a definitív visszahozhatatlanság üzenetét közvetítik.

Július 10.

Kávéeért, margarinért jártam lenn az imént. A patika sarkán virágot árulnak az asszonyok. Megálltam egyiküknél. Természetesen szerbül közölte a csokrok árát. Egy ott ácsorgó figura azonban nyomban rászólt: – Magyarul beszélj az emberrel! – Ledermedtem. A jóember aztán elmondta, hogy évtizedekkel ezelőtt gyakran megfordult a Forumban, s onnan emlékszik rám. Micsoda memória!

G. L. Majtényi Mihályról értekezik a *Magyar Szóban*. Arra az észrevételére, hogy a fiatalabb nemzedékek irodalmi tudata mintha nem tartaná számon Majtényi életművét, szívesen reagálnék, ha volna hozzá erőm. Csaknem tíz évvel ezelőtt egy ifjú poéta vizsgázott nálam jugoszláviai magyar irodalomból, s mivel felelete elég nagy hézagokról tanúskodott, végül azzal a megjegyzéssel adtam át neki indexét, hogy ez bizony nem volt valami fényes. – Igen, de hát irodalmunk két háború közötti korszakában kevés az olyan érték, amire figyelni volna érdemes – válaszolta elmenőben. S ezen el kellett töprengnem. Igaza van, az említett korszakban csakugyan kevés az érték. Csakhogy nem minden az értéken múlik. Sohasem próbáltam maradandóvá ütni az irodalmi közepszert, ám ennek ellenére mindig mohón lapozgattam a régebbi korok dokumentumait, mert erőt tudtam meríteni abból, hogy az akkori írók mégiscsak ugart törtek – számunkra is. Hogy ez provincializmusra szagló lokálpatriotizmus volna? Ugyan már! Hisz csaknem öt évtizedes itt-tartózkodásom ellenére ma sem érzem magam se bácskainak, se újvidékinek.

Július 11.

Tegnap árvízvet okozó esőzés Közép-Szerbiában és Belgrádban.
Ma hajnalban szokatlan, sűrű köd Újvidéken. A szemközti házaknak csak a kontúrjai látszanak.

Július 12.

Herczeggel ma sem tudok megbékélni. Hiszem, hogy ez az „ellenszenv” nem kamaszkoromból származik, amikor az *Új Idők* évfolyamait olvastam nyaranta otthon. Ez az ember egyszerűen nem tudott eljutni a lét „jóvátehetetlen tragikum”-ának (Pilinszky) átéléséig. Írogatott, a hivatalosság minden áldását élvezve.

Július 13.

Egymás után szervezik a nagygyűléseket, de hiányzik az erő, amely tényleges változást, kiutat eredményezhetne. A vadkan majd hagyja egy darabig kibontakozni a dolgokat, aztán meg lecsap.

É. 26-án védi disszertációját.

Július 14.

Orbán Viktor ismét azon inszisztál, hogy a vajdasági magyarságnak meg kell kapnia az autonómiát. Csakugyan nem látná, mi történik itt?

Július 15.

Az ENSZ főtárgyalója panaszkodik, hogy a tagállamok nem biztosítják a pénzt a kosovói békefenntartáshoz. Miért csodálkozik? Bombázni mindig könnyebb!

Július 16.

Amerika máris kedvezőtlenül ítéli meg Orbán Viktor követelését, hogy a NATO fegyveres erővel szavatolja a vajdasági magyar autonómiát.

Mára várjuk Cs. előreküldött csomagját. Majd szépen hazaliferáljuk.

A minisztériumtól egészen váratlanul megérkezett az állampolgársági bizonylat. Nagy kő esett le a szívemről.

Július 17.

Annyi habozás és taktikázás után Vuk nagy tüntetést szervezett Kragujevacon.

A hatalom továbbra is a honmentő hős szerepében tetszeleg, rendületlenül arról szónokolva, hogy minden rendben.

Nem tudjuk, mi lesz.

Zárszó

Följegyzéseim itt megszakadnak. Minthogy a „szurokszagú” béke nem hozott megoldást, megvontam magamtól a szavakat, s a pállott mindennapokba süpedtem újra. Nagyobb fásultsággal, mint a bombázások előtt.

Újvidék, 2001 márciusában